

Handlingsplan for et godt psykososialt barnehagemiljø

En barndom uten krenkelser og mobbing

2023

Innhold

Innledning.....	3
Hva er krenkelsler, mobbing, og erting?	3
Kapittel 1: Det forebyggende arbeidet	5
Nulltoleranse	5
Forebygging	5
TETT PÅ - Kvalitet i Bærumsbarnehagen.....	6
Kjennetegn på god praksis som forebygger krenkelsler/mobbing:.....	7
Observasjon.....	8
Samarbeid mellom barnehage og hjem	9
Samarbeid med andre instanser	9
Kapittel 2: Aktivitetsplikten.....	9
Plikten til å følge med:	10
Plikten til å melde fra:	11
Plikten til å undersøke:.....	11
Plikten til å sette inn tiltak:	12
Krav til behandling av personopplysninger.....	15
Kapittel 3: Når ansatte krenker et barn	15
Internkontroll	18
Referanser og kilder	18
Lovverk	18
Grunnlagsdokument, veiledere og litteratur	18
Ressurser	19
Vedlegg.....	19

Innledning

Denne planen er et verktøy for alle kommunale og private barnehager i arbeidet med å forebygge og forhindre krenkelser som for eksempel utestenging, mobbing, vold, diskriminering og trakassering av barn i barnehage.

Planen beskriver hva barnehagene skal gjøre for å forebygge og fremme et inkluderende og godt psykososialt barnehagemiljø jf. barnehageloven § 1 Formål:

Barnehagen skal i samarbeide og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling. ...

Barnehagen skal møte barna med tillit og respekt, og anerkjenne barndommens egenverdi. Den skal bidra til trivsel og glede i lek og læring, og være et utfordrende og trygt sted for fellesskap og vennskap. Barnehagen skal fremme demokrati og likestilling og motarbeide alle former for diskriminering.

Barnehagen skal bidra til barnas trivsel, livsglede, mestring og følelse av egenverd og forebygge krenkelser og mobbing. Om et barn opplever krenkelser eller mobbing, er barnehagen forpliktet til å håndtere, stoppe og følge opp dette (Rammeplan for barnehager, 2017, s. 11).

Barnehagelovens kapittel 8 gir en tydelig forpliktelse til å skape et godt psykososialt barnehagemiljø. For at alle barn skal oppleve trygge og gode dager i barnehagen er det avgjørende at de ansatte har kompetanse til å forebygge krenkelser og mobbing, gjenkjenne det når det skjer, og vite hvordan dette skal håndteres. Arbeidet med å fremme prososiale ferdigheter og stoppe krenkelser og mobbeatferd i barnehagen krever sensitive voksne med reflekterte tilnærminger og strategier.

Alle voksne skal kjenne til barnehagens krav og forventninger til sosialt kompetent atferd. Utvikling av sosial kompetanse krever at barnehagen og foreldrene samarbeider nært. Et godt samarbeid er også en forutsetning dersom mobbeatferd observeres. Barnehagens ledelse har ansvar for at arbeidet prioriteres.

Handlingsplan for å sikre barn et godt barnehagemiljø skal bidra til:

- at alle barn trives og har det bra i barnehagen
- å danne felles retning for arbeidet mot mobbing og andre krenkelser i barnehagen
- å fremme gode samhandlingsrutiner for foreldre og barnehage
- at barn blir sett og hørt og får medvirke i saker som gjelder dem selv

Hva er krenkelser, mobbing, og erting?

Krenkelser er et samlebegrep for negative ord eller handlinger som barn og unge opplever som krenkende for hans eller hennes verdighet og integritet, eller som gjør at de føler seg ekskludert fra et fellesskap. Krenkelser kan ta ulike former. Begrepet omfatter alt fra enkeltstående ytringer eller handlinger til gjentatte episoder (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 7).

Det er flere definisjoner av begrepet mobbing. Denne vektlegger konsekvensen av handlinger:

«Mobbing av barn og unge er handlinger fra voksne og/eller barn og unge som hindrer opplevelsen av å høre til, å være en betydningsfull deltaker i fellesskapet og muligheten til medvirkning».

(Lund, Helgeland, Kovac, Nome, Cameron og Godtfredsen, 2015)

Uansett hvilke handlinger som ligger til grunn, når de medfører at barnet blir hindret i å føle tilhørighet, så dreier det seg om mobbing. I tillegg trekkes også voksne eksplisitt inn som aktører som kan utføre slike handlinger.

Mobbing kan involvere flere forskjellige former for handlinger. Vi kan skille mellom direkte og indirekte mobbing:

- verbal mobbing (si stygge ting, latterliggjøre ...)
- fysisk mobbing (slå, sparke ...)
- utestengelse (et barn holdes utenfor ...)

I barnehagen kan mobbing og krenkelser gjøre seg gjeldende ved at et barn har en egenopplevelse av å bli stengt ute fra leken, ikke bli akseptert, får negative kommentarer, blir dominert, undertrykket, truet, herset med, hånt, krenket, latterliggjort eller manipulert, eller at voksne ser og opplever denne type atferd i miljøet.

Det kan noen ganger være vanskelig å skille mellom erting og mobbing, men erting som foregår over tid kan utvikle seg til å bli mobbing. Det dreier seg med andre ord ikke om enkeltstående handlinger som inngår som en del av det å være menneske, eller om barn som en gang imellom ikke blir med i lek. Det handler om negative mønstre som foregår over tid og hvor det er ubalanse i styrkeforholdet. Det vesentlige er at barnet uttrykker eller er i situasjoner der det ikke har det bra.

Det er viktig å ha en forståelse av forskjellen på mobbing og konflikt, og kunne skille mellom disse. Ved en konflikt blir tiltakene av en annen art enn hvis det er identifisert mobbing eller krenkelser. En konflikt skiller seg fra mobbing ved at det skjer mellom likeverdige parter eller venner, og det skjer av og til. Konflikter og konflikthåndtering er en viktig del av barns utvikling av sosial kompetanse og må ikke forveksles med krenkelser som for eksempel mobbing og trakassering. Ved å forstå og kjenne til skillene mellom konflikt og krenkelser/mobbing vil ansatte kunne identifisere og iverksette rette tiltak i større grad.

Personalet i barnehagen må derfor ha felles forståelse for hva krenkende atferd og mobbing innebærer, og forstå hvilket ansvar de har for å sikre barn et godt psykososialt miljø.

Kapittel 1: Det forebyggende arbeidet

Lov om barnehager § 41. Nulltoleranse og forebyggende arbeid

*Barnehagen **skal ikke godta** krenkelser som for eksempel utestenging, mobbing, vold, diskriminering og trakassering. Alle som arbeider i barnehagen, **skal gripe inn** når et barn i barnehagen utsettes for slike krenkelser.*

*Barnehagen **skal forebygge** tilfeller hvor barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø ved å arbeide kontinuerlig for å fremme helsen, trivselen, leken og læringen til barna.*

Nulltoleranse

Barns opplevelse av seg selv og sin egenverdi utvikler seg i samspill med omgivelsene. Barn som utsettes for krenkelser og mobbing fratras både livsmot og verdighet. Forskning viser at både barn som har opplevd mobbing og barn som mobber har en forhøyet risiko for å utvikle psykiske vansker senere.

Nulltoleranse betyr at barnehagen ikke skal godta at barn blir utsatt for krenkelser og mobbing i barnehagen. Alle som arbeider i barnehagen, skal gripe inn når et barn i barnehagen utsettes for krenkelser. Å arbeide ut ifra et nulltoleranseprinsipp vil si at alle overtramp må følges opp med handling fra trygge, gode og varme voksne.

Barnets subjektive opplevelse av egen situasjon avgjør om en bryter mot barnets rett til et trygt og godt barnehagemiljø. Å erkjenne subjektivitetsprinsippet handler om at barn som opplever seg krenket skal ivaretas emosjonelt, som om de har blitt krenket, uavhengig av hvordan voksne vurderer situasjonen. Omsorgen skal ivaretas først, deretter veiledes barnet videre i situasjonen.

En krenkelse fra den voksne er derimot en objektiv størrelse i den forstand at hva som er en krenkelse beror på en helhetlig vurdering, ikke bare på det enkelte barns opplevelse. Det er en del av barnehagens oppgaver å lære barna å tenke kritisk og kunne akseptere og respektere ulike meninger. Barnehagebarn kan bli regulert eller oppleve uenighet med de voksne eller andre barn uten at dette vil være en krenkelse. I denne sammenheng vil det være avgjørende for barnets opplevelse av situasjonen at den voksne er tydelig i hva barnet skal/kan gjøre, og at det blir veiledet på en positiv måte.

Når nulltoleranse praktiseres, handler man aktivt ved å hindre noe uønsket og fremme noe ønsket og voksne er gode forbilder i holdning og handling. Slik er nulltoleransebegrep sterkt knyttet til det forebyggende arbeidet og tilbakemeldingskulturen i barnehagen.

Forebygging

Arbeidet med å forebygge krenkelser, mobbing og utenforskap starter allerede i barnehagen.

Noen barnehager er gode på å motarbeide krenkende adferd og mobbing mellom barn. Forskerne ser nå at disse barnehagene har tre fellestrekk:

- De ansatte samarbeider mer enn i andre barnehager.
- De ansatte våger å sette søkelys på seg selv og å granske seg selv.
- De ansatte ser positivt på at barn er forskjellige.

I Rammeplanen for barnehager (Utdanningsdirektoratet, 2017) står det at;
«barn skal få støtte i å mestre motgang, håndtere utfordringer og bli kjent med egne og andres følelser».

Under veiledning av voksne lærer barn i barnehagefellesskapet ved å øve, feile og prøve igjen. Fellesskapet må tåle det ved å være raust og fleksibelt. Ingrid Lund (2016) bruker begrepet VI-fellesskapet, hentet fra organisasjonspsykologien, et fellesskap der det enkelte individ står sammen med andre og det dannes en VI-følelse. Individuelle forskjeller blir ikke borte, men de inkluderes i fellesskapet.

Et VI-fellesskap i barnehagen er avhengig av at både ledelse, ansatte og foreldrene har positive og klart formulerte forventninger til seg selv, til hverandre og til barna. Forventningene må være knyttet til barnehagens praksis og den kunnskapen vi har om inkluderende praksis (Lund, 2016).

I Rammeplanen står det videre; *«i barnehagen skal alle barn kunne erfare å være betydningsfulle for fellesskapet og å være i positive samspill med barn og voksne. Barnehagen skal aktivt legge til rette for utvikling av vennskap og sosialt fellesskap».*

TETT PÅ - Kvalitet i Bærumsbarnehagen

TETT PÅ – satsningen er en kommunal satsning med fokus på kompetanseutvikling og heving av kvaliteten i barnehagene. Målet med satsningen er at det etableres et helhetlig system for å støtte barnas utvikling og læring og bygger på nyere forskning om kvalitet i barnehagen. Forskningen viser at høykvalitetsbarnehager er bra for barn og barns utvikling. I tillegg har satsningen som målsetting at de ansatte skal bli enda bedre til å fremme barnas trygghet, trivsel, læring og språkutvikling i hverdagen. Samspill med varme og stimulerende voksne er barnehagekvalitet for alle barn.

Rammeplan for barnehager stiller krav om at de ansatte skal lære i fellesskap, og at barnehagen, som en lærende organisasjon, skal inkludere hele personalet i disse læringsprosessene (UDIR, 2017). I TETT PÅ får alle ansatte i barnehagen økt kompetanse og deltar i refleksjoner rundt egen praksis. Disse refleksjonene er viktig for å bevisstgjøre de ansatte på egne holdninger, handlinger og relasjoner, og gir mulighet for endring av praksis. Det fokuseres på kvaliteten i interaksjonene mellom voksne og barn. Veiledning og refleksjon med utgangspunkt i egen praksis bidrar også til å utvikle barnehagens tilbakemeldings-kultur. En god tilbakemeldingskultur fremmer god praksis og er en viktig forutsetning for å kunne forebygge krenkelser og mobbing.

For å både måle og forbedre kvaliteten i barnehagen, brukes den evidensbaserte observasjonsmetoden Classroom Assessment Scoring System; CLASS (Pianta, La Paro & Hamre, 2008). Class, er et systematisk, tilnærmet objektivt og et verktøy for å måle kvaliteten på miljøet på avdelingen.

Observasjonsmetoden CLASS baserer seg på det teoretiske rammeverket «Teaching Through Interactions» (TTI) (Hamre mfl., 2013). TTI er det best dokumenterte teoretiske grunnlaget for å arbeide med voksen-barn interaksjoner (Roland & Ertesvåg, 2018). Class metoden gi et godt bilde av organiseringen av avdelingen og i hvilken grad ansatte i det daglige benytter enhver situasjon til gode interaksjoner som gir effekt på barnets lærings- og utviklingsmuligheter.

CLASS fokuserer på tre (to på småbarnsavdeling) sentrale områder i en barnehage:

- emosjonell støtte
- organisering av avdeling
- støtte til læring og utvikling

Dette er også sentrale områder innenfor barnehagens mandat jf. Rammeplan for barnehagen.

TETT PÅ-satsningen er med på å fremme et felles språk og en felles forståelse av hvordan et godt VIF-fellesskap ser ut og hva som kjennetegner det. I læringsprosessene utvikles personalets kompetanse ved at personalets praksis blir observert og vurdert opp mot kvalitetskriteriene. Når barnehagene avdelingsvis får tilbakemelding på kvaliteten på egen praksis, og med veiledning i hva som kan forbedres, er satsingen med på å øke profesjonaliteten og kvaliteten på arbeidet som utføres. Ved at kvalitetskriteriene blir systematiske og nøye gjennomgått og forklart for de ansatte, blir også rammeplanens innhold belyst.

Kjennetegn på god praksis som forebygger krenkelser/mobbing:

- Et positivt klima som synes blant annet gjennom at voksne og barn viser glede over å være sammen, de voksne viser genuin interesse over å være sammen med barna. Positivt klima kommer til uttrykk gjennom hyppige smil, latter og positive kommentarer, samt varme og rolige stemmer og fysisk nærhet til hverandre.
- Fravær av negativt klima. Negativt klima vises blant annet gjennom (hyppig) irritasjon, krenkelser, trusler, sinne, roping, skriking, bruk av sarkasme, ironi og negativ kontroll. Kvalitetsbarnehager kjennetegnes ved fravær av negativt klima og de har en felles forståelse for hvordan de skal forebygge og håndtere evt negative episoder. Dette kommer til uttrykk gjennom tilbakemeldingskulturen i barnehagen, både de voksne seg imellom, men også i forhold til barna. De ansatte viser i handling at de har ansvaret for å reparere relasjonen med barna dersom det oppstår en situasjon som er preget av negativt klima. (På denne måten er de og bevisste rollemodeller for barna og hverandre)
- Sensitive ansatte som er oppmerksomme på alle barna, som legger merke til og tolker barnas signaler om behov for støtte og veiledning. Sensitive ansatte kjenner barna, er nær dem, lytter og svarer på deres henvendelser, både verbale og non-verbale og vet hva det enkelte barn har behov for i ulike situasjoner. Sensitive voksne har kunnskap og kompetanse og vet hva de skal gjøre for å møte barnas ulike behov.
- Ansatte som tar barns perspektiv viser interesse for barns meninger, fokus, innspill og ideer. Voksne viser fleksibilitet og gjennom aktiv tilrettelegging er de voksne med på å skape aktiviteter der barns interesser er i fokus.
- Gjennom veiledning og reguleringsstøtte får barna den hjelpen de trenger for å forstå egne og andres handlinger. De får også innsikt i og forståelse for årsak – virkning i forhold til egne og andres handlinger, samt alternative måter å løse konflikter og uenigheter på.
- Leken prioriteres høyt i hverdagen, og arbeidet med lek er bevisst og pedagogisk. De ansatte sikrer at alle leker og legger til rette for dette både ute og inne. Foresatte og ansatte har felles forståelse og tilnærming til vennskap og lek.
- Personalet skaper et godt foreldresamarbeid knyttet til tematikken.
- Personalet diskuterer/reflekterer temaer vedr. mobbing på avdelingsmøter, personalmøter og planleggingsdager.

Mobbing har dårlige vekstforhold i en barnehage der voksne stadig våger å stille kritiske og åpne spørsmål til seg selv, samtidig som de styrker alt det relasjonelle arbeidet som fremmer god lek, humor og trygghet (Lund, 2016 s. 127).

Observasjon

Observasjon handler om å se etter noe med en særlig oppmerksomhet og registrere det som skjer. Dette kan gjøres på en systematisk eller usystematisk måte. Systematisk observasjon brukes ofte når vi trenger mer kunnskap om noe konkret i forbindelse med et barns eller en barnegruppes trivsel, utvikling eller læring. Usystematisk observasjon er mer eller mindre tilfeldige, det er ikke på forhånd fastlagt noe bestemt vi skal forholde oss til.

Når ulike former for observasjon er gjennomført er det viktig at personalet snakker sammen om hva de har sett, hva observasjonene forteller dem, og eventuelt hvilke tiltak de må sette inn for å bedre situasjonen (Rammeplan for barnehager, 2017).

Barnehagens rutiner for forebygging av krenkelser og mobbing (Tiltakskort 1)

	Oppgave	Tidspunkt	Ansvar
1	Barnehagen gjennomgår handlingsplan og drøfter og dokumenterer barnehagens felles syn på: – Hva er et godt psykososialt miljø? – Hva kreves av ansatte og forelder? – Hva er krenkende atferd? – Hva er terskelen for å gripe inn og hva innebærer det? – Når skal ledelsen varsles?	Ved barnehagestart	Styrer
2	Opplæring og informasjon til alle nyansatte «Handlingsplan for å sikre barn et godt psykososialt barnehagemiljø i Bærumsbarnehagene»	Ved ansettelse	Styrer
3	Sikre at bhg har et system som setter vikarer/korttidsansatte i stand til å være gode bidragsyttere i arbeidet med psykososialt barnehagemiljø	Ved oppstart av engasjementet	Styrer/pedleder
4	Barn og foreldre informeres om planen Barnehagen har rutiner for hvordan de sikrer at alle foreldre kjenner til handlingsplanen.	Hver høst Løpende gjennom året og ved behov	Styrer/ Pedagogisk leder
5	Barnehagen vurderer det psykososiale miljøet og vurderer informasjon fra foreldresamtaler	Ledermøte to ganger i året Løpende koblet til avdmøter	Styrer/ Pedagogisk leder
6	Barnehagens planer og tiltak for forebyggende og holdningsskapende arbeid gjennomsyrrer barnehagehverdagen	Løpende Koblet til møttestrukturen i bhg	Styrer/ Pedagogisk leder
7	Barnehagen evaluerer sitt forebyggende og holdningsskapende arbeid hvert år. Evaluering og evt. revidering foretas i personalmøte og samarbeidsutvalg	Hver vår Løpende koblet til møttestrukturen i bhg	Styrer/ Pedagogisk leder

Samarbeid mellom barnehage og hjem

Jf. Rammeplan for barnehager skal barnehagen «i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og dannelse som grunnlag for allsidig utvikling» (2017, kap 5. s 29).

Barnehagen har ansvar for å legge til rette for et godt foreldresamarbeid der relasjonen er preget av åpenhet og likeverd. Samarbeidet må foregå på en måte som gjør at foreldrene opplever seg sett, hørt, anerkjent, respektert og inkludert.

Alle barn og foreldre skal oppleve å bli tatt på alvor av personalet. Hvis de kommer med en bekymring om at et barn blir utsatt for krenkende ord eller handlinger, skal de bli tatt på alvor.

Barnehagen og hjemmet har et felles ansvar for at mobbing ikke får utvikle seg i barnehagen. Det er derfor viktig å samarbeide med foreldre i arbeidet med holdninger og verdier. Det krever at foreldre involveres i hvordan barnehagen jobber med barn og relasjoner, og at tema krenkelser, krenkende atferd, mobbing og forebygging av dette, løftes og drøftes i foreldresamtaler og foreldremøter. Dette innebærer at også foreldre **skal** informeres om barnehagens handlingsplan for å sikre barn et godt psykososialt barnehagemiljø.

Foreldre bidrar til forebyggende arbeid ved å

- hilse på, snakke med alle barn, invitere barn med hjem, og legge til rette for nye vennskap
- snakke positivt om andre barn, foreldre, personalet og barnehagen
- melde fra til barnehagen, dersom det oppdages krenkende atferd/mobbing/erting blant barna
- gi tilbakemeldinger på barnets trivsel og opplevelser
- følge opp informasjon og ha et tett samarbeid med barnehagen

Samarbeid med andre instanser

I Bærum kommune har vi et tverrfaglig samarbeid. I enkelte saker kan det være naturlig å ta kontakt med Kompetanseteam barnehage, Ressursteam for barnehagene, Barnehagekontoret, helsestasjon, Pedagogisk Psykologisk Tjeneste (PPT), Læringsmiljø teamet, Psykisk helsetjeneste barn og unge (PHT), barnevern, skole eller andre instanser.

Kapittel 2: Aktivitetsplikten

Lov om barnehager § 42

Plikt til å sikre at barnehagebarna har et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø (aktivitetsplikt)

*Alle som arbeider i barnehagen, skal **følge med** på hvordan barna i barnehagen har det.*

*Alle som arbeider i barnehagen, skal **melde fra** til barnehagens styrer dersom de får mistanke om eller kjennskap til at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø. Styreren skal melde fra til barnehageeieren i alvorlige tilfeller.*

Ved mistanke om eller kjennskap til at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø, skal barnehagen snarest undersøke saken.

*Når et barn eller foreldrene sier at barnet ikke har et trygt og godt barnehagemiljø, skal barnehagen **undersøke saken** og så langt det finnes **egnete tiltak**, sørge for at barnet får et trygt og godt barnehagemiljø. Det samme gjelder når en undersøkelse som barnehagen selv har satt i gang, viser at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø. Tiltakene skal velges på grunnlag av en konkret og faglig vurdering.*

*Barnehagen skal lage en **skriftlig plan** når det skal **gjøres tiltak** i en sak.*

I planen skal det stå

- a) hvilke problemer tiltakene skal løse*
- b) hvilke tiltak barnehagen har planlagt*
- c) når tiltakene skal gjennomføres*
- d) hvem som skal gjennomføre tiltakene*
- e) når tiltakene skal evalueres*

Oppsummert handler lovteksten om aktivitetsplikten som består av fire delplikter

- Plikten til å følge med.
- Plikten til å melde fra.
- Plikten til å undersøke.
- Plikten til å sette inn tiltak.

Plikten til å følge med:

Plikten til å følge med innebærer en plikt for den enkelte i barnehagen til å være årvåkne og aktivt observere samspillet mellom barna.

Krenking, mobbing og begynnende mobbeatferd kan være vanskelig å oppdage. For å være trygg på at personalet ser etter og er oppmerksom på de samme signalene må det være en felles forståelse for hva krenkende atferd og mobbing innebærer.

Det er viktig å være observant på endringer av barns atferd. Det kan være tegn på at noe er galt. Et tett samarbeid mellom barnehage og hjem gjør det lettere å fange opp endringer i barns atferd.

Følgende punkt er viktig for å avdekke krenkelser som for eksempel utestenging, mobbing, vold, diskriminering og trakassering:

- Personalet må være «tett på» barna i lek og aktiviteter for å kunne fange opp atferd som kan utvikle seg til mobbing.
- Personalet observerer og kartlegger samspill mellom barna og mellom voksne og barn.
- Personalet er til stede, leker og snakker med barna om hvordan de har det og er oppmerksomme på endringer i barns atferd.
- Personalet gjennomfører barnesamtaler med fokus på barnas trivsel – en til en eller i gruppe.
- Pedagogisk leder gjennomfører foreldresamtaler der barns trivsel, atferd og vennskap tas opp.

“I barnehager som er gode på å motarbeide mobbing, har de ansatte stilt seg selv spørsmålet «Hvordan har barna det egentlig her hos oss?»

Söderström, Å og Hultman (2017)

Barnehagen må sikre at de ansatte har en felles forståelse for viktigheten av å følge med på barnas psykososiale miljø og at alle kjenner til barnehagens rutiner for å sikre at lovkravet følges.

Plikten til å melde fra:

Alle ansatte har plikt til **snarest** å melde fra til styrer ved mistanke om eller kjennskap til at barn ikke har det trygt og godt i barnehagen. Styrer er ansvarlig for at barnehagen håndterer og følger opp slike meldinger på en forsvarlig måte. Ved skjerpet aktivitetsplikt; det vil si at en ansatt krenker/mobber barn eller det skjer en alvorlig krenkelse skal det **straks** meldes til styrer/barnehageeier. Bakgrunnen for å varsle eier i slike saker er å gjøre eier kjent med saken slik at eier kan involvere seg i hvordan den skal løses.

Plikten til å undersøke:

Dersom en får **kjennskap til** fra barnet selv, fra foreldre eller ansatte i barnehagen, at et barn eller en barnegruppe ikke har et trygt og godt barnehagemiljø, har barnehagen en undersøkelsesplikt. Dette gjelder også ved **mistanke om** at et barn / barnegruppe ikke har det bra. Mistanke om at et barn eller en barnegruppe ikke har det bra, kan oppstå ved iakttagelser, observasjoner, ytringer man har hørt eller at man har registrert endret atferd hos enkeltbarn eller i barnegruppen. Det er av avgjørende betydning at personalets observasjoner deles i kollegiet. Å snakke om hva de har observert og om flere har observert det samme, kan gi et godt bilde av det psykososiale miljøet på avdelingen.

Undersøkelsene må være **reell og egnet** til å finne ut hva som er grunnen til at barnet ikke opplever et trygt barnehagemiljø. Hva man skal undersøke og hvordan man skal undersøke saken kan avklares i samarbeid med foreldre. Foreldrene må oppleve seg sett, hørt, anerkjent, respektert og inkludert i de saker som omhandler deres barn.

Undersøkelser kan ta tid, men det er viktig å prioritere et grundig arbeid i denne fasen for å få god innsikt slik at tiltak velges på grunnlag av av konkret og faglig vurdering. Det er viktig at barn i barnehagen blir tatt på alvor når de eller foreldrene sier fra om at de opplever krenkelser eller at de ikke har det bra. Barnehagen har alltid plikt til å undersøke når et slikt forhold blir kjent, da det er barnets subjektive opplevelse som utløser undersøkelsesplikten. Barnehagen kan ikke avvise barnets eller foreldrenes påstand om at det ikke er et trygt og godt barnehagemiljø ved å vise til at de andre barna opplever miljøet som godt eller at barnehagens ansatte ikke har vært vitne til krenkelser.

Barnehagen er forpliktet til å sikre at barn i barnehagen får gi uttrykk for sitt syn på barnehagens daglige virksomhet og i saker som gjelder dem selv jf. barnehageloven § 3. Barnets synspunkter skal tillegges vekt i samsvar med dets alder og modenhet. Det er ofte mange hensyn å ta i saker som omhandler mobbing og krenkelser. I en “barnets beste” – vurdering skal de ulike hensynene vekt opp mot hverandre og avgjøre hvilken betydning “barnets beste” skal ha i saken.

Plikten til å sette inn tiltak:

Dersom undersøkelser avdekker at barn / barnegrupper ikke har et trygt og godt barnehagemiljø, skal barnehagen sette inn tiltak. Barnehagen må aktivt søke etter mulige og egnede tiltak, og velge tiltak ut fra faglige vurderinger. Tiltakene skal være kunnskapsbaserte og barnets beste skal ligge til grunn. Det skal lages en skriftlig aktivitetsplan som gir oversikt over hvilke tiltak som settes inn i en sak. I planen skal det stå:

- hvilke problemer som skal løses
- hva barnehagen har planlagt
- når tiltakene skal gjennomføres
- hvem som skal gjennomføre tiltakene
- når tiltakene skal evaluere

Tiltak når barn krenker barn (Tiltakskort 2)

	Oppgaver	Ansvar	Forslag til dokumentasjon Se vedlegg
1	Alle ansatte har plikt til å følge med på hvordan alle barn i barnehagen har det gjennom: • Observasjon • Aktiv deltagelse i lek og aktiviteter med barna • Å stille seg reflekterende og undrende spørsmål om hva som skjer i miljøet	Alle	
2	Alle som arbeider i barnehagen, skal gripe inn når et barn i barnehagen utsettes for krenkelser. Sikre at alle ansatte vet hvordan de skal håndtere ulike situasjoner som kan oppstå.	Alle Styrer	
3	Alle som arbeider i barnehagen, skal melde fra til styrer dersom de får mistanke om eller kjennskap til at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø. Melding kan også komme fra foreldre, barn eller andre.	Den som har mottatt informasjon om eller observert handlingen	Melding vedrørende krenkende handling og mobbing
4	Styrer vurderer alvorlighetsgrad og informerer straks barnehageeier i alvorlige tilfeller eller når en ansatt har krenket et barn.	Styrer	Referat

5	Undersøkelser og observasjon settes i gang umiddelbart når det er kommet frem at et barn ikke har det bra. Undersøkelsene må være reelle og egnet til å finne ut hva som er problemet. Barnehagen må ha rutiner for hvordan undersøkelsene skal dokumenteres.	Styrer/pedagogisk ledere	Observasjons- logg Samtalerreferater Møtereferater Hendelseslogg
6	Samtaler med barnet som er utsatt for krenkelser eller opplever seg krenket, for å skaffe informasjon og gi støtte. Barnehagen skal sikre at barnets egen subjektive opplevelse kommer fram	Styrer/pedagogisk ledere	Logg
7	Samtaler med foreldre til barnet som er utsatt for krenkelser eller opplever seg krenket. Barnehagen har ansvar for å legge til rette for et godt samarbeid når det gjelder tiltak som kan/bør gjøres.	Styrer/pedagogisk ledere	Referat
8	Samtale med barnet/barna som krenker. Er det flere som krenker, snakkes det med én om gangen. Hensikten med samtalen er å gi beskjed om at slik atferd er uakseptabel og må stoppe umiddelbart. Gjøre avtaler om oppfølging.	Styrer/pedagogisk ledere	Logg
9	Samtale med foreldre til barnet/barna som krenker. Barnehagen har ansvar for å legge til rette for et godt samarbeid når det gjelder tiltak som kan/bør gjøres.	Styrer/pedagogisk ledere	Referat
10	Aktivitetsplan utarbeides På bakgrunn av undersøkelsene, samtalene og observasjonene lages det en Aktivitetsplan som presenteres foreldre. Aktivitetsplanen skal inneholde: - hvilke problemer tiltakene skal løse - hvilke tiltak barnehagen har planlagt - når tiltakene skal gjennomføres - hvem som skal gjennomføre tiltakene når tiltakene skal evalueres	Styrer/pedagogisk ledere	Tiltaksplan

	Vise (dokumentere) innholdet i barnets beste- vurderingen og forklare vektingen av de ulike hensynene i begrunnelsen for tiltakene Tiltakene bør være så konkrete som mulige Planen utføres av de involverte ansatte		
11	Tips til verktøy/ metoder for å undersøke: • systematisk observasjon av grupper og enkeltbarn • CLASS observasjoner • logg • kartleggingsprogram • samtaler med barna (sikre barnets stemme) • samtaler med foreldrene • sosiogram • se på konteksten: hvor er de voksne i leken, plassering av barn i grupper • kartlegging av relasjoner mellom barn • kartlegging av relasjoner mellom voksen og barn	Styrer/pedagogisk ledere / alle ansatte på avdelingen	
12	Oppfølging Den krenkende atferden følges inntil den opphører helt. Alle involverte barn skal følges opp.	Styrer/pedagogisk ledere	Observasjoner/ logg
13	Vurderingsmøte for personalet etter 1-2 uker Fungerer iverksatte tiltak? Sikre at barnets stemme og rett til medvirkning er momenter i vurderingen. Eventuelt videreføring/justering av tiltak.	Styrer/pedagogisk ledere	Referat
14	Ny informasjon/samtale med foreldre om dagens ståsted i saken Tett dialog med foreldre bør skje kontinuerlig til saken er løst.	Styrer	Referat

Krav til behandling av personopplysninger

Når barnehager skal følge opp aktivitetsplikten må de behandle personopplysninger av ulike slag.

I barnehagemiljø saker vil barnehageloven kapittel VIII som regel gi hjemmel til å behandle slike opplysninger.

I saker knyttet til enkeltbarn er det særlig barnehageloven § 42 og § 43 som gir barnehagen rett til å behandle personopplysninger. Når det gjelder personopplysninger i forbindelse med forebyggende og kontinuerlig arbeid for et trygt og godt barnehagemiljø, er det § 41 som er behandlingsgrunnlaget.

Det er kun personopplysninger som er nødvendig for å oppfylle formålet med bestemmelsene i barnehageloven kapittel VIII som skal samles inn. Derfor bør dere stille dere følgende spørsmål:

- Hvilke barn og/eller personer som jobber i barnehagen er det nødvendig å ha opplysninger om for å oppnå formålet?
- Hvilke opplysninger om barn og/eller personer som jobber i barnehagen er nødvendige for å oppnå formålet?

Behovet for å gi identifiserbare opplysninger om barn må vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle, og begrenses så langt mulig. For eksempel vil meldeplikten til eier kunne ivaretas uten at det følger med identifiserbare opplysninger om barn. Kriteriene om nødvendighet og forholdsmessighet skal alltid ligge til grunn for vurderingene (Behandling av personopplysninger i barnehagemiljø saker, Utdanningsdirektoratet, 2022).

Kapittel 3: Når ansatte krenker et barn

Lov om barnehager § 43.

Skjerpet aktivitetsplikt dersom en som arbeider i barnehagen, krenker et barn

Dersom en som arbeider i barnehagen, får mistanke om eller kjennskap til at en annen som arbeider i barnehagen, krenker et barn med for eksempel utestenging, mobbing, vold, diskriminering eller trakassering, skal vedkommende straks melde fra til barnehagens styrer. Styreren skal melde fra til barnehageeieren.

Dersom en som arbeider i barnehagen, får mistanke om eller kjennskap til at styreren i barnehagen krenker et barn med for eksempel utestenging, mobbing, vold, diskriminering eller trakassering, skal vedkommende melde fra til barnehageeieren direkte.

Undersøkelser og tiltak etter § 42 tredje og fjerde ledd skal iverksettes straks.

Ved mistanke om eller kjennskap til at en som arbeider i barnehagen krenker barn, må det igangsettes en reell og egnet **undersøkelse straks** og om nødvendig sette inn tiltak. Den skjerpede aktivitetsplikten inntreffer ved situasjoner der personalet **objektivt** sett kan fastslå at det foregår en krenkelse. Det må bero på en helhetlig vurdering om noe er en krenkelse, ikke bare det enkelte

barns opplevelse. Ytringer som er en del av et akseptabelt sosialt samspill, skal ikke regnes som krenkelser. Det vil likevel ikke alltid være en lik terskel for alle barn. For eksempel kan personlige forhold ved det enkelte barnet ha betydning for hvilke handlinger og ytringer som anses å være krenkende.

Voksne kan krenke barn gjennom sin væremåte. Det kan for eksempel være at voksne latterliggjør barna, skriker til dem, truer, skjenner på og straffer barn i stedet for å forholde seg rolige, sette grenser på en fornuftig måte (autoritativ), initiere problemløsning og følge opp med positive interaksjoner.

Når voksen gjentatte ganger nevner ett spesielt navn når konflikter oppstår, kan det nevnte barnet oppleve at det blir stemplet som umulig eller lite verdsatt. Bruk av konsekvens og «straff» når et barn viser uønsket adferd definerer barnet negativt, for eksempel bruk av sosial utestengning der barnet må sitte alene å spise fordi barnet tullet med koppen. For andre barn, som er tilskuere til dette, kan det føre til at de tar opp i seg noen av disse holdningene. Det kan resultere i at det nevnte barnet framstår som en mindre attraktiv lekekamerat eller venn. Det er derfor uakseptabelt å snakke nedsettende om eller til barn eller gi dem karakteristikker.

Kollegaer kan være vitner til slike væremåter eller handlinger, uten å sette spørsmålstegn eller gripe inn. Dette er i seg selv et tillitsbrudd mellom barn og voksne og kan være en av årsakene til at uheldige samspillsmønstre mellom barn og voksne befestes. Det er derfor viktig å motarbeide dette ved å skape god tilbakemeldingskultur i barnehagen. Alle voksne i barnehagen er ansvarlig for at hensynet til barnets beste blir tatt på alvor. Dersom en ansatt ikke griper inn eller setter spørsmålstegn ved en kollegas handlinger eller væremåter som krenker barn er ikke dette bare et tillitsbrudd overfor barnet, men den manglende handlekraften kan oppleves som at den ansatte aksepterer at barn behandles på en slik krenkende måte.

Det er alvorlighetsgraden av handlingen til den ansatte og konsekvenser for barnet som vil være avgjørende for hvilke tiltak som er aktuelle.

Mulige tiltak kan være at å gi den voksne opplæring og ny kompetanse for å sikre gode handlingsalternativer som er til det beste for barnet.

Ved lovbrudd (utøvelse av vold og alvorlig krenkende atferd): Arbeidsforholdet vurderes og behandles i henhold til gjeldende lover og rutiner i samarbeid med HR/eier.

Tiltak når ansatte krenker barn (Tiltakskort 3)

	Oppgaver	Ansvar	Forslag til dokumentasjon Se vedlegg
1	Alle som arbeider i barnehagen, skal gripe inn når et barn i barnehagen utsettes for krenkelser. Sikre at alle ansatte vet hvordan de skal håndtere ulike situasjoner som kan oppstå. Synliggjøre barnehagens tilbakemeldingskultur	Alle	
2	Ved mistanke om eller kjennskap til at en som arbeider i barnehagen krenker barn,	Alle ansatte	Notat vedr. krenkende handling

	skal den ansatte straks melde fra til barnehagens styrer		
3	Styrer skal melde fra til barnehageeier	Styrer	Referat
4	Dersom en som arbeider i barnehagen får mistanke om eller kjennskap til at styreren i barnehagen krenker et barn, skal vedkommende melde fra til barnehageeier direkte	Alle	Notat vedr. krenkende handling
5	Stoppe krenkelsen og ha samtaler med den ansatte for å skaffe informasjon og undersøke hendelsen	Styrer	Referat
6	Undersøke /observere: Undersøkelsene må være reell og egnet til å finne ut hva som er problemet: Class-verktøyet vil kunne gi tilnærmet objektive svar på sentrale områder som negativt klima, ansattes sensitivitet, ta barns perspektiv og veiledning og reguleringsstøtte som kan danne utgangspunkt for vurdering av alvorlighetsgraden i saken, og hva som blir veien videre i saken.	Styrer Pedagogisk leder	Ulike observasjonslogg og/eller skjema
7	Samtaler med barnet som opplever seg krenket eller har vært/er utsatt for krenkelser, for å skaffe informasjon og gi støtte. Barnehagen skal sikre at barnets egen subjektive opplevelse kommer fram	Styrer/ pedagogisk leder	Referat
8	Samtaler med foreldre til barnet som er eller opplever seg krenket. Barnehagen har ansvar for å legge til rette for et godt samarbeid når det gjelder tiltak som skal gjøres.	Styrer/ pedagogisk leder	Referat
9	Vurdering av tiltak gjøres i samarbeid med eier/ HR- avdeling. - Veiledning - Kunnskap / kompetanseheving jf. CLASS - Skriftlig advarsel - Oppsigelse - Politianmeldelse	Styrer/eier	Referat
10	Aktivitetsplan utarbeides	Styrer/eier	Aktivitetsplan

	På bakgrunn av undersøkelserne, samtalene og observasjonene lages det en tiltaksplan som forelegges den ansatte		
11	Samtale med foreldre til barnet der det gis informasjon om hele eller deler av tiltaksplan. (Hvis saken defineres som en personalsak gjelder taushetsplikten for de tiltak som omhandler arbeidsrettslige forhold)	Styrer	Referat
12	Oppfølgingssamtale med barnet	Styrer/ pedagogisk leder	Referat/notat
13	Vurderingsmøte med den ansatte hvis ansettelsesforholdet fortsatt er gjeldende	Styrer/eier	Referat

Internkontroll

Barnehageeier skal ha internkontroll for å sikre at kravene i barnehageloven med forskrifter følges. Dette innebærer at eier blant annet må ha en internkontroll som inneholder rutiner for opplæring og sikring av kompetanse personalet trenger for aktivt å kunne følge med på å avdekke brudd på barns rett til et trygt og godt barnehagemiljø.

Barnehagens internkontroll må også inneholde beskrivelser av rutiner som hindrer eller forebygger brudd på aktivitetsplikten og dokumentasjonsplikten.

Referanser og kilder

Lovverk

[Lov om barnehager](#)

[Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver](#)

[Forskrift om helse og miljø i barnehager, skoler og skolefritidsordninger](#)

[FNs barnekonvensjon](#)

Grunnlagsdokument, veiledere og litteratur

Barnehagemelding (2015 – 2025) Bærum kommune.

Kvalitetsplan for Bærumsbarnehagen (2019) Bærum kommune.

Endringer i folkehøyskoleloven, barnehageloven og voksenopplæringsloven m.m. (samleproposisjon) St.Prop. 96 L (2019 – 2020)

Språk i barnehagen. Mye mer en prat – Utdanningsdirektoratet

Helhetlig opplæringsløp og overgangsrutiner Bærum kommune.

[Barns trivsel – voksnes ansvar: Forebyggende arbeid mot mobbing starter i barnehagen.](#) Utdanningsdirektoratet. (2018).

[Partnerskap mot mobbing: Sammen for et inkluderende lærings- og oppvekstmiljø 2016–2020.](#) Regjeringen. (2015).

Utdanningsdirektoratet. Barnehagemiljø: [Barnehagemiljø](#) Mobbing: [Nullmobbing.no](#)

[Behandling av personopplysninger i barnehagemiljø saker](#) (Utdanningsdirektoratet, 2022)

Mobbing i barnehagen (Ingrid Lund, 2016)

Classroom Assessment Scoring System; CLASS (Pianta, La Paro, & Hamre, 2008)

Hele barnet, hele løpet; Mobbing i barnehagen (Lund, I., Godtfredsen, M., Helgeland, A., Nome, D.Ø., Kovac, B.V. & Cameron, D.L (2015))

Implementering av endringsarbeid i barnehagen (Roland & Ertesvåg 2018)

Preschool Work against Bullying and Degrading Treatment: Experience from an Action Learning Project. Early Years 37(3), 300–312. (Söderström, Å og Hultman (2017))

Teaching through Interactions (Hamre mfl.2013)

Å bli utsatt for mobbing. En kunnskapsoppsummering om konsekvenser og tiltak. Stavanger: Læringsmiljøsentret. (Breivik, K., Bru, E., Hancock, C.H.H., Idsøe, E.C., Idsøe, T., & Solberg, M.E. (2017)).

Ressurser

Ombud for barn og unge i Viken; <https://viken.no/tjenester/skole-og-opplaring/ombudet-for-barn-og-unge-i-viken/barn-i-barnehage/>

[Udir: Kompetansepakke om trygt og godt barnehagemiljø](#)

Mobbing i barnehagen Foreldreutvalget for barnehager (FUB) <https://foreldreutvalgene.no/fub/mobbing-og-krenkelser-i-barnehagen-hva-kan-vi-gjore/>

Barnekonvensjonen i saksbehandlingen; <https://www.udir.no/regelverk-og-tilsyn/skole-og-opplaring/Slik-ivaretar-du-barnekonvensjonen-i-saksbehandlingen/#a128029>

Redd Barnas netressurs; <https://www.reddbarna.no/skole/ingenutenfor/rollemodeller/>

Vedlegg

[Aktivitetsplan](#)

[Tiltakskort 1](#)

[Tiltakskort 2](#)

[Tiltakskort 3](#)

[Referat fra møte om krenkende atferd/mobbing](#)

[Melding om krenkende atferd](#)

[Observasjonslogg](#)